EUFEMISMUL POLITIC

Maria Muscan
Universitatea *Ovidius* Constanța

Political Euphemisms (Abstract)

The present paper, which is part of research project begun in 2001 at the University of Mainz (Germany) coordinated by dr. Kussmaul, is an empirical study of euphemisms employed in mass-media discourse. The aim of this corpus-based paper is two-fold. First, it provides an analysis of possible contexts in which euphemismus can be used. Second, it offers a classification of euphemisms and discusses their functions.

1. **Precizări preliminare**

Prezentarea de față face parte dintr-o lucrare mai amplă începută în vara anului 2001 la Universitatea din Mainz (Germania) sub îndrumarea prof. univ. dr. Paul Kussmaul, find un studiu empiric asupra eufemismelor folosite în textele politice din presa scrisă şi vorbită. Scopul prezentei lucrări este pe de o parte analiza posibilelor contexte de realizare a eufemismelor pe baza unui corpus format din texte din presa germană şi românească, iar pe de altă parte completarea cu posibile modele a clasificării eufemismelor, precum şi punerea în discuție a funcțiilor acestora.

Materialul de studiu folosit de mine cuprinde două corpusuri de texte: în primul sunt reunite articole din cotidianele germane *Süddeutsche Zeitung* şi *Frankfurter Allgemeine Zeitung* precum şi săptămânalul *Der Spiegel*, toate din perioada 1 iulie 2001 – 30 septembrie 2001. Din cel de-al doilea corpus fac parte titluri ale diverselor emisiuni de ştiri ale canalelor de televiziune *Antena 1, Realitatea TV, România 1, CNBC, CNN, Euro News* din perioada 21-28 martie 2003, toate referindu-se la tema războiului din Irak. Articolele şi titlurile folosite sunt din domeniul reportajelor de ştiri din sfera politicicului. Politica fiind, însă, un domeniu de activitate foarte amplu, se impune reducerea materialului cercetat la câteva teme considerate de mine a fi relevante pentru demonstrația acestei lucrări. M-am orprit, deci, asupra unor teme din politica socială (Legea căsătoriilor homosexuale promulgată în Germania la 1 august 2001) şi la aspecte din politica internă a României, sau externă a SUA (este vorba despre războiul din Irak). Ceea ce am urmărit în aceste texte este modul de folosire a eufemismelor încercând totodată o analiză a impactului eufemismului politic asupra cetățeanului, respectiv analiza funcției de manipulare, pe care i-o acord eufemismului politic.

Pentru a putea vorbi despre eufemisme, trebuie stabilită mai întâi legătura cu conceptul de *tabu.* Astfel se reliefează două funcții foarte importante ale eufemismelor din perspectiva textelor resp. comunicatelor poltice din presa scrisă şi vorbită. Aceste

BDD-A3655 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:41 UTC)

două funcţii sunt descrise pentru prima oară (în legătură cu limbajul politic) de către cercetătoarea germană Sigrid Luchtenberg (1975: 361-368) (cap.3: 3.1.+3.2.).

2. Definirea termenilor

2.1. Politica

Studiile efectuate de renumiţi cercetători nu au stabilit deocamdată o definiţie clară şi definitivă pentru conceptul de *politica*, aceasta fiind un domeniu, care nu va putea fi, probabil, niciodată lesne de definit. Pentru lucrarea de faţă am ales totuşi urrmătoarele definiţii date de către E. Leinfellner (citat după Xiaon 1993) potrivit căreia *politica* este:

1. *Ştiinţa sau arta guvernării, a administrării sau conducerii afacerilor publice sau de stat;*
2. *Preocuparea sau activitatea acelora, care controlează sau încearcă să controleze guvernarea sau organele acesteia;*
3. *Principiile sau scopurile unei guvernări, ale uneui partid politic sau unei grupări politice exprimate de ex. în manifeste, programe de partid, discursuri de tipul State of Union Message;*
4. *În general, practicile acelor persoane interesate să găsească putere şi autoritate în cadrul structurilor de conducere spre a le folosi în scopuri personale;*
5. *(…) idei şi păreri politice.*

Politica unui stat sau a unui partid se regăseşte în diferite domenii de activitate, cum sunt: politica externă, internă sau cea socială. materialul folosit de mine surprinde aspecte din politica internă şi socială a Germaniei, precum şi din politica externă a SUA, aşa cum este reflectată ea prin intermediul posturilor de televiziune europene resp. româneşti.

Deciziile politice, indiferent din ce sferă a politicului, trebuie făcute publice, adică aduse la cunoştinţa cetăţeanului. Tipul de limbaj folosit în acest scop, ne interesează în mod deosebit, pentru a putea analiza modul în care voalarea adevărului politic poate afecta opinia publică. Un exemplu relevant pentru modul în care eufemizarea realităţii obiective a deteriorat opinia publică este reacţia de aprobare a unui segment îngrijorător de larg al populaţiei româneşti cu privire la războiul din Irak.

2.1. Responsabilitatea politică a jurnalistului

Mass-media joacă un rol important în procesul de formare a opiniei şi voinţei publice iar un rolul decisiv îl are în primul rând jurnalistul. Nu ne mai putem închipui comunicarea în masă fără jurnalişti profesionişti, specializaţi într-un anume domeniu. Astfel s-au format în ultimele decenii şi aşa numiţii jurnalişti politici.

Nu întotdeauna poate fi separat domeniul politic strict de cel al jurnaliştilor politici, adeseori aceştia din urmă trecând în rândurile politicienilor de carieră (Ilie Şerbănescu). Deosebirile dintre cele două meserii nu se mai pot trasa clar. În ceea ce priveşte profilul politicianului şi cel al jurnalistului politic se disting teoretic

BDD-A3655 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:41 UTC)

caracteristici diferite: politica face parte din sfera decizională, iar jurnalistul politic trebuie să însoțească acest proces cu ajutorul reportajelor, comentariilor, fiind instrument de comunicare.

Jurnaliştii nu redau însă numai opinia lor personală sau pe cea a proprietarului postului TV sau al ziarului, la care lucrează, ci deseori repetă doar cele spuse de către politicieni. În aceste cazuri politicienii preiau rolul de emițător al mesajului transmis. Se întâmplă foarte des să ne dăm seeama că ceea ce citeşte redactorul de pe prompter nu sunt decât cuvintele vreunui ministru, a unui şef de partid, a unui purtător de cuvânt etc, jurnalistul având doar rol de mijlocitor al informației.

2.2. Tabu-uri şi eufemisme politice

O privire de ansamblu asupra eufemismelor se poate obține din orice manual de retorică, din lexicoane sau dicționare explicative. În afară, însă, de termenul *eufemism* trebuie definit şi cel de *tabu* dacă dorim să analizăm modul în care eufemismele sunt reacții lingvistice la tabu-uri sociale.

O definire exhaustivă ar depăşi limitele acestei lucrări, de aceea mă voi rezuma la următoarea definire a conceptului de *tabu,* urmând a face apoi o mai extinsă descriere a eufemismelor. Am ales în acest scop următoarele două definiții:

S. Freud (1991: 85): *Un tabu este cel mai vechi cod legislativ nescris, a cărui nerespectare duce la sancțiuni sociale.*

Christel Balle (1990: 20): *Tabu-urile din ziua de astăzi se deosebesc de cele din vechime prin motivația lor. În timp ce popoarele primitive credeau că vor atrage mânia demonilor iar sancțiunile impuse prin încălcarea unui tabu le vor provoca leziuni fizice, cauzele ce duc la ne-numirea unui tabu de către omul modern sunt mai degrabă bazate pe teama de a nu crea vâlvă, jenă, jigniri, deci sunt bazate pe respect şi considerație față de legile sociale.*

Există multe cauze care determină un vorbitor să se exprime *indirect, să nu spună liber ceea ce gândeşte,* să încerce să înfrumusețeze un enunț, cu alte cuvinte să recurgă la eufemisme.

Autorul unui amplu studiu asupra eufemismelor, Michael Crombach (2001: 86), stabileşte necesitatea existenței unui tabu la baza folosirii unui eufemism. Acest tabu nu trebuie, în viziunea lui Crombach, să fie de natură religioasă sau superstițioasă (aşa cum susțin mulți alți teoreticieni), ci că orice tabu din sfera extralingvistică poate determina apariția unui eufemism în limbaj.

De altă părere este, însă, Elisabeth Leinfellner (1971: 71), care susține că *un eufemism în limbajul politic nu poate decât foarte rar să fie expresia camuflată a unui tabu.*

Ceea ce combate Crombach este teoria potrivit căreia întotdeauna există dorința de a camufla un tabu, chiar şi în politică.

Pentru susținerea propriei teze Leinfellner aduce următorul exemplu:

> *Tipice sunt şi eufemismele, care ascund bolile politicienilor. (…) Constatăm în acest caz încă o dată deosebirea între eufemismele*

BDD-A3655 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:41 UTC)

> *limbajului uzual şi cele politice. Eufemismele uzuale sunt folosite într-adevăr pentru a masca un tabu; nu acelaşui lucru se poate spune şi despre eufemismele limbajului politic, unde aproape nu-şi găsesc locul. Spre exemplificare amintim aici cazul preşedintelui John F. Kennedy, care suferea de boala Addison (insuficienţă funcţională a scoarţei glandei suprarenale). Pentru a se referi la această boală în public încă înaintea alegerilor, s-a folosit un termen eufemistic, şi anume "insuficienţă renală parţială".*

În legătură cu acest exemplu Crombach face următoarea remarcă, care duce la concluzia că în spatele acestui eufemism se ascunde un tabu. El susţine faptul că o asemenea boală, cronică şi incurabilă poate pune sub semnul întrebării capacitatea de conducere a unui preşedinte, iar această idee nu trebuie să se nască în mintea alegătorului, ea este pur şi simplu tabu.

Un alt posibil tabu este, după părerea lui Crombach, boala în sine. De aici se naşte întrebarea firească, de ce ar trebui aplicate în cazul politicienilor alte reguli decât în cazul oamenilor de rând, care nu îşi ascund (decât din interese pur personale) bolile de care suferă.

Există întotdeauna o cauză, adică un tabu, când nu se spune lucrurilor pe nume. Adeseori aceste cauze sunt străvechi, ca cele care au împiedicat formarea unui vocabular neutru de ex. în domeniul sexualităţii. Dar există de asemenea şi cauze mai recente, cum ar fi armele de înaltă precizie folosite în războaiele ultimelor decenii. Dacă în timpul războiului din Vietnam s-a folosit armament tradiţional care a cauzat "pierderi în rândurile civililor", de la introducerea armelor de mare precizie formula folosită de către jurnalişti pentru a semnala morţii din rândurile populaţiei civile menţiona doar *pagube colaterale*, o expresie eufemistică cu caracter manipulator.

În discursurile politicienilor dar şi în textele politice din presa zilnică se întâlnesc enunţuri voalate, ce pot fi catalogate drept eufemisme. Pentru a recunoaşte un eufemism politic este necesară cunoaşterea temeinică a activităţii politice, dar şi informaţii privind modul de formare al eufemismelor. Dar tocmai din cauza acestor premise ce trebuie îndeplinite în vederea analizei eufemismelor a fost pentru mine motivul unui studiu mai amănunţit.

3. Eufemismele în limbajul politic

Pentru studiul de faţă am definit limbajul politic nu ca limbaj de specialitate (jargon politic), al cărei terminologie de specialitate este în mare măsură semnificativă.

Limbajul politic descris în această lucrare se suprapune cu limbajul uzual, cu limbajul public, cel folosit de către politicieni pentru a aduce la cunoştinţa publicului anumite decizii politice.

Prin lucrarea de faţă mi-am propus să analizez (printre altele) şi în ce măsură au căpătat conotaţie neutră, sau chiar pozitivă anumite devize/parole politice de tipul *democraţie* sau *libertate* folosite iniţial cu caracter eufemistic. Aduc în acest scop

BDD-A3655 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:41 UTC)

următorul exemplu: postul de televiziune CNBC a folosit în timpul războiului din Irak din luna martie 2003 deviza *operation freedom*, în traducere românească *operaţiunea libertatea (CNBC-News, 22.03.2003, ora 17.30).* Termenul *freedom/libertate* folosit în contextul unui război permite asocieri pozitive în totală opoziţie cu realitatea obiectivă, sângeroasă a războiului, care este cunoscută de către emiţătorul acestei informaţii (în acest caz conducerea SUA).

Devize sau enunţuri politice folosite eufemistic nu pot fi apreciate pe baza unei anume formulări, cum este cazul multor eufemisme (v. operaţiune=război). Acestea pot fi analizate doar pe baza efectului creat în rândul ascultătorilor precum şi pe baza fixării lor contextuale. Trebuie menţionat însă, că folosirea eufemismului politic este caracterizat printr-un grad ridicat de generalizare, care permite ascultătorului să asocieze propriile păreri cu enunţul politic auzit, fără a avea posibilitatea să verifice veridicitatea spuselor vorbitorului / comunicatorului. Pentru a demonstra cele expuse voi aduce ca exemplu (fără comentarii) atitudinea pozitivă faţă de acţiunile militare destructive din Irak, constatată la mulţi locuitori ai Constanţei (şi nu numai). Să aruncăm o privire asupra sloganurilor ce au însoţit reportajele şi ştirile de război de la câteva posturi de televiziune:

- *Operaţiunea "Şoc şi Groază"* – Realitatea TV, 21.03.2003, 22.30 Uhr
- *Furtună în Irak* – Antena 1, 21.03.2003, 22.30 Uhr
- *Strike on Iraq* – CNN, 21.03.2003, 22.30 Uhr
- *Operaţiunea „Decapitarea"*- Realitatea TV, 22.03.2003, 9.00 Uhr
- *Operation „Iraq Freedom"*- NBC, 22.03.2003, 17.30 Uhr
- *Operaţiunea „Pas cu Pas"* – Realitatea TV, 26.03.2003, 20.00 Uhr
- *Operation „Iraq Freedom"*- NBC, 26.03.2003, 20.15 Uhr
- *Furtună în Irak*- Antena 1, 28.03.2003, 20.00 Uhr

Sloganul politic influenţează opinia publică în cadrul sistemului de propagandă şi se bazează pe limbajul de opinie (spre deosebire de limbajul funcţional), căruia îi conferă caracter emotiv (sloganurile sunt folosite în general ca mijloc de exprimare emoţională). Efectul emotiv nu este însă singura caracteristică a sloganului politic, deoarece manipularea prin limbaj de către formatorul de opinie şi propagandist se referă în mare măsură la conţinuturi conceptuale. Totuşi influenţarea emoţională şi intelectuală sunt strâns legate.

BDD-A3655 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:41 UTC)

Multe studii asupra eufemismului politic îl desemnează ca parte integrantă a artei guvernării sau ca element de protejare a sentimentelor. Eufemismul care camuflează conținuturi conceptuale este folosit nu numai în scopul obținerii şi păstrării puterii în stat ci şi în scop manipulativ, de vreme ce reflectă exercitarea puterii politice.
Pentru a sublinia aceste idei voi aduce un alt citat al celebrului scriitor german Martin Walser:

> *Despre Auschwitz nu pot exista două păreri divergente. Dar modul de abordare poate fi într-atât ritualizat, încât orice alt mod de a discuta despre Auschwitz este declarat blasfemie. Este stadiul la care s-a ajuns acum la noi (*Germania- MM.*): formalizarea, standardizarea limbii pentru fapte ce provin din conştiința noastră.*
> (Martin Walser. *Über freie und unfreie Rede*, in: *Der Spiegel*, no. 45/1994)

Walser completează astfel categoriile de realizare lingvistică a eufemismului, şi anume eufemismul creat prin ritualizarea limbii.
Împărtăşesc întru totul părerea autoarei Sigrid Luchtenberg (1975:51) potrivit căreia existența eufemismelor în limbajul politic precum şi folosirea acestora sunt primejdioase, deoarece nu există întotdeauna posibilitatea verificării lui, şi de asemenea, din cauza faptului că sunt necesare cunoştințe politice de specialitate dar şi o temeinică stăpânire a limbii, ceea ce nu corespunde decât în mică proporție realității cotidiene. Se prea poate ca un eufemism politic să fie recunoscut ca atare de către cetățeni, dar chiar şi în acest caz folosirea pe termen lung a unui limbaj inofensiv poate conduce la atenuarea/inocentizarea conținutului.

Deoarece intenția comunicatorului este deseori mascată prin folosirea eufemismelor, se impune o mai amănunțită cercetare a caracteristicilor şi rolului acestora. Folosesc în acest scop studiul lui Sigrid Luchtenberg (1975), care a stabilit două tipuri de eufemisme, în funcție de intențiile vorbitorului. Acestea sunt: 1. eufemisme atenuante si 2. eufemisme de dezinformare/manipulare.

3.1. Eufemismele atenuante

Punctul de plecare al catalogării eufemismelor efectuat de Luchtenberg îl constituie relația între partenerii procesului de comunicare, care determină funcția şi scopul actului de vorbire. Această dublă perspectivă cumulează desigur intenția vorbitorului şi efectul asupra receptorului (perspectivă exemplificată anterior cu ajutorul devizelor politice folosite în reportajele despre războiul din Irak din martie 2003).
Luchtenberg descrie eufemismele de atenuare astfel (1975: 361-368):

> *exprimarea condiționată social, cu ajutorul căreia aspectul indecent, necuviincios al unui cuvânt sau concept este atenuat sau este renumit folosindu-se un aspect inatacabil.*

Din punct de vedere al relației vorbitor-receptor această funcție poate fi descrisă mai amănunțit: într-o situație de comunicare este vorba întotdeauna de conținuturi, care

BDD-A3655 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:41 UTC)

sunt supuse cenzurii sociale. În acest context Luchtenberg aminteşte convenţiile obligatorii care fac referire la obiecte, procese, situaţii, ce trebuie evitate, a căror menţionare trebuie evitată. Din acest punct de vedere constatăm un conflict de interese din perspectiva comunicatorului: pe de o parte el vrea să menţină actul comunicării pentru a transmite receptorului o anumită informaţie, pe de altă parte nu doreşte să încalce anumite convenţii sociale, cum s-ar întâmpla dacă ar face referire la obiecte, situaţii tabuizate din punct de vedere social. Rezolvarea conflictului se regăseşte în formulări de rezervă, care distrag atenţia de la aspectul prohibit. Totodată el îl scuteşte pe receptor de percepţia unei formulări dure, eufemismul atenuant ţinând astfel cont de sentimentele receptorului.

Caracteristicile eufemismului atenuant pot fi rezumate după cum urmează:

- Eufemismele atenuante sunt întotdeauna condiţionate de normele şi convenţiile sociale, religioase etc.
- Scopul acestora constă în evitarea prin mijloace lingvistice a tabu-urilor sociale făcând posibilă tematizarea unor aspecte indecente în ciuda tabu-urilor.
- Împreună cu respectarea convenţiilor sociale se realizează şi menajarea sentimentelor partenerilor de comunicare: evitarea jenei în ceea ce-l priveşte pe vorbitor, dar şi evitarea unor reacţii emotive negative în ceea ce-l priveşte pe receptor.

3.2. Eufemismul de manipulare

Pentru a deosebi funcţia de atenuare de cea de manipulare prin folosirea eufemismelor este necesară din nou descrierea relaţiei vorbitor-receptor în timpul actului comunicării. Luchtenberg (1974: 368-380) descrie eufemismele de manipulare ca fiind acele eufemisme ce nu au ca scop menajarea sentimentelor receptorului. Din păcate, însă, deosebirea între eufemismele atenuante şi cele de manipulare nu este întotdeauna realizabilă în realitate. Luchtenberg însăşi spune (1975:369):

Despărţirea eufemismelor în atenuante şi de manipulare cunoaşte multe aspecte

şi nu rareori un eufemism îndeplineşte ambele funcţii.

În ciuda dificultăţilor de departajare Luchtenberg stabileşte deosebiri fundamentale aducând ca argument în acest scop motivele comunicatorului de a folosi acest tip de eufemisme. Nu este vorba în acest caz de respectarea unor norme sau interdicţii sociale, care se pot manifesta şi în domeniul limbajului, ci de interese strict personale ale vorbitorului (deţinerea şi controlul puterii politice), pentru a căror realizare foloseşte limba ca mijloc de manipulare.

Eufemismele politice în contextul sloganurilor referitoare la războiul din Irak din martie 2003 sunt realizate cu ajutorul substituirii conţinutului prin minimalizarea ororilor tipice unui război, prin folosirea neologismelor, prin ritualizarea limbajului,

BDD-A3655 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:41 UTC)

chiar prin folosirea unor sintagme precum: *şoc şi groază, decapitarea*, ce nu par să facă parte din câmpul semantic al termenului *război*.

Factorii externi ai comunicării manipulatoare sunt descrişi precum urmează de către S. Luchtenberg (1975:370):

> *Un vorbitor V modifică informaţia I aşteptată de către un receptor R astfel încât V transmite doar părţi ale I care îi sunt lui favorabile. V transmite deci o informaţie ce nu corespunde voit realităţii, care a stat la baza acesteia.*

Scopul comunicării manipulatoare spre deosebire de cea atenuantă poate fi atins numai atunci, când R pe baza cunoştinţelor insuficiente a realităţii obiective sau datorită unei stăpâniri defectuoase a limbii nu recunoaşte incompatibilitatea informaţiei cu realitatea şi acceptă ca adevăr informaţia falsă a vorbitorului.

Rezumativ poate fi făcută următoarea apreciere cu privire la eufemismele de manipulare:

Eufemismele de manipulare sunt acelea, pe care un vorbitor nu le foloseşte pentru a evita tabu-uri existente sau pentru a menaja sentimentele ascultătorului său, ci pentru a îi ascunde acestuia fapte sau acţiuni şi pentru a trage astfel foloase personale. Scopul eufemismelor de manipulare este atins numai atunci când acestea nu sunt recunoscute de către receptor. Confuzia rezultă deci din intenţia vorbitorului.

În concluzie putem rezuma cele două funcţii, de atenuare şi manipulare, după cum urmează:

- **Evitarea unui tabu**: eufemismele de tipul "a trece în lumea drepţilor" pentru *a muri* permite comunicarea în legătură cu situaţii sau obiecte considerate tabu. Scopul acestor eufemisme este de a proteja sentimentele receptorului.
- **Manipularea**: eufemismele de manipulare de tipul "operaţiunea şoc şi groază" pot duce la mutilarea realităţii şi la falsificarea acesteia slujind exclusiv intereselor politice ale vorbitorului. Acestea se bazează pe cunoştinţe insuficiente de specialitate precum şi pe cunoaşterea defectuoasă a limbii şi, dacă receptorul nu le identifică ca eufemisme, îşi ating scopul dorit şi anume manipularea opiniei receptorului.

3.3. **Eufemismele ca minciuni parţiale**

Din convingerea că folosirea eufemismului în limbajul politic are scop de manipulare şi camuflare a adevărului se naşte întrebarea firească dacă nu poate fi înţeles ca minciună. Cu alte cuvinte, ce criterii trebuie să îndeplinească un enunţ pentru a putea fi considerat şi definit ca minciună.

Cu ajutorul eufemismului se omite folosirea unui enunţ precis, aceasta fiind o formă de manipulare. Acest lucru se bazează pe o practică a politicienilor de a se

BDD-A3655 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:41 UTC)

folosi de logica probabilităților resp de o logică polivalentă, atunci când formulează o propoziție eufemistică. În acest caz nici nu are importanță dacă vorbitorul / comunicatorul este conştient că foloseşte logica probabilității, la fel cum nu e obligatoriu să-şi dea întotdeauna seama că foloseşte un eufemism. La rândul lui şi receptorul tinde să interpreteze informația pe baza unei logici duale. Pe scurt, o propoziție este ori adevărată ori falsă. Această logică este favorizată de faptul că în limbajul uzual vorbitorul recurge de cele mai multe ori la operatori textuali de tipul *eu cred, sunt de părere că…* Atunci când receptorul se confruntă cu un eufemism în limbajul politic, el aplică şi aici logica dual㠹. El va confunda eufemismul cu enunțul adevărat, real. Dacă, însă, recunoaşte manipularea, nu îl va mai crede pe politician şi va considera minciună, neadevăr sloganul sau textul politic.

În sprijinul acestei teorii voi folosi un citat din scena politica germană. Într-un interviu cu ministrul de externe Joschka Fischer (Partidul Ecologist) acesta a trebuit să ia atitudine referitor la incompatibilitatea programei politice a partidului său cu politica de facto a guvernului, din care face parte. La întrebări Fischer a dat răspunsuri contradictorii şi evazive.

(*Der Spiegel*, no. 34, 20.08.2001, pag. 24-27)

> ***Spiegel****: Exact asta este problema centrală a guvernării dumneavoastră – faptul că Partidul Ecologist are în programul său revendicări, pe care nu le poate îndeplini în procesul de guvernare.*

Reporterul este de părere că Partidul Ecologist nu are de fapt un profil politic precis, nefiind astfel apt de a guverna pentru că foarte des trebuie să facă compromisuri pentru a se menține în coaliția de guvernământ. Această părere poate fi înțeleasă ca adevăr faptic în exemplul meu. La această întrebare Joschka Fischer dă următorul răspuns:

> ***Fischer***: *Cu siguranță, nu. Este de fapt chiar invers. Poate că am făcut greşeli nu de conținut ci de procedură. Noi suntem pentru reformă structurală, iar aceasta necesită timp şi tenacitate, noi, însă, am insistat prea des pe realizarea imediată a deciziilor.*

La întrebarea *care enunț este adevărat şi care este fals,* se poate da un singur răspuns: ambele sunt adevărate, şi totuşi antagonice, căci fiecare dintre vorbitori vorbeşte despre altceva. Replica ministrului Fischer nu este, de fapt, răspunsul la întrebarea reporterului.

3.4. Eufemismele în politica socială

Pentru ca actul comunicării în politica socială să poată funcționa între comunicator şi receptor via mass-media, partenerii comunicării trebuie să cunoască implicațiile unui limbaj eufemistic. În mod normal acest lucru se realizează. Totuşi se întâmplă foarte des ca în textul politic transmis, comunicatorii să încerce să camufleze, să ascundă

BDD-A3655 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:41 UTC)

aspecte ale unor decizii politice, astfel încât receptorul neiniţiat să nu îşi poată da seama de adevărul din spatele eufemismului.

Folosesc ca exemplu în acest scop o lege intrată în vigoare la 1 august 2001 în R.F. Germania, este vorba despre Legea Parteneriatului pe Viaţă (Lebenspartnerschaftsgesetz), care reglementează căsătoriile homosexuale. Mai exact fac referire la aceasta pe baza articolelor apărute în presa scrisă (*Süddeutsche Zeitung, Frankfurter Allgemeine Zeitung, Der Spiegel*) în perioada 1 iulie-30 sept. 2001, care redau declaraţiile politicienilor.

Legea Parteneriatului pe Viaţă nu conferă aceleaşi drepturi şi nu stabileşte aceleaşi criterii de funcţionare partenerilor unei căsătorii homosexuale cu acelea ale uneia heterosexuale. Acest lucru nu a fost explicat în declaraţiile apărute în presa germană şi nu a fost cunoscut nici măcar de perechile homosexuale interesate, cel puţin în primele trei luni de la intrarea în vigoare a legii în cauză. Acest lucru este evident din confuzia creată chiar în prima zi a aplicării legii, 1 august 2001. În continuare voi reda un pasaj dintr-un articol apărut la 19 iulie 2001, pag.7 a ziarului *Süddeutsche Zeitung*, no. 164:

> *Ca întotdeauna la încheierea unei căsătorii partenerii se prezintă în faţa ofiţerului stării civile şi declară că vor să încheie un parteneriat pe viaţă. (…) În mod normal cei doi parteneri vor conviețui într-o comunitate compensatorie, care corespunde pe larg comunităţii de participaţie maritală.*

La o primă lectură se înţelege că o înregistrare la ofiţerul stării civile ar fi suficientă pentru încheierea unei căsătorii homosexuale. Lucrurile nu stau însă tocmai aşa. Cititorul interesat din landul Bavaria spre ex. trebuie să apeleze ori la textul original de lege (nepublicat integral) ori la consultaţii profesionale pentru a afla că în landul în care locuieşte o pereche homosexuală trebuie să se prezinte pentru încheierea căsătoriei la notar şi nu la ofiţerul stării civile. De asemenea politicienii *omit* să menţioneze faptul că nu sunt reglementate în sus numita lege nici aspecte vitale legate de o căsătorie homosexuală, cum sunt dreptul la moştenire sau reglementările fiscale. Această omisiune este perpetuată încă mult timp în mass-media germană, eufemismul prin omisiune având funcţie de dezinformare. Se poate ca folosirea eufemsimului în acest caz să fi avut la bază dorinţa de a evita un tabu social străvechi. În acest caz am avea de a face cu eufemismul atenuant, care are ca scop menajarea sentimentelor receptorului. Dacă politicienii au omis acele informaţii cu bună ştiinţă pentru a ţine sub control un anumit fenomen social, este o întrebare care ar muta accentul de pe funcţia atenuantă pe cea manipulatorie a eufemismului politic. Este o întrebare al cărui răspuns ar depăşi limitele prezentei lucrări, care se rezumă la aspectele lingvistice ale eufemismelor politice.

4. Cuvânt de încheiere

În locul unei concluzii ştiinţifice care îmi pare prematură încă, aş dori să închei citând cuvintele marelui reformator Martin Luther: *Cuvântul şi vorbitorul sunt două persoane diferite.* Pentru a tălmăci aceste vorbe din perspectiva lucrării de faţă, voi

BDD-A3655 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:41 UTC)

constata faptul că enunțul, cuvântul vorbitorului ca eufemism reprezintă de fapt o înlocuire noțională. Un enunț real obiectiv legat direct de persoana vorbitorului, care conține cuvinte conotate negativ ce nu au nici funcție atenuantă nici manipulatorie, este înlocuit cu termeni neutri, adesea chiar pozitivi, astfel încât realitatea obiectivă nu mai poate fi recunoscută. Ne punem în acest caz întrebarea firească: limbajul eufemistic al politicienilor nu cumva camuflează voit propria părere şi implicit adevărul obiectiv, pentru a crea o percepție falsă. Ca răspuns ipotetic îmi permit să fac următoarea remarcă: Discursul politic ce se folosește de eufemisme manipulatoare conferă statut propriu acestora. Eufemismele devin cea de-a doua realitate, acceptată ca adevăr faptic de către receptor. Dar, deîndată ce majoritatea cetățenilor, adică a alegătorilor, recunoaşte această a doua realitate în limbajul politicianului, acceptă şi dihotomia *vorbitor – cuvânt*. După cum spunea Luther, două persoane diferite, iar sancțiunile electorale nu vor întârzia să apară.

BIBLIOGRAFIE

Bibliografie primară

Frankfurter Allgemeine Zeitung (1. Juli – 30 September 2001)
Süddeutsche Zeitung (1. Juli – 30 September 2001)
Der Spiegel (1. Juli – 30 September 2001)
www.faz.de
www.sz.de
www.spiegel.de
Fernsehsender: Nachrichtensendungen bei Antena 1, Realitatea TV, România 1, NBC, CNN im Zeitraum März-April 2003

Bibliografie secundară

BURKHARD, Armin (1988): ***Sprache in der Politik. Linguistische Begriffe und Methoden.*** IN: Englisch Amerikanische Studien 10. S.333-358.
BUSSMANN, Hadumod (1990): ***Lexikon der Sprachwissenschaft.*** Zweite, völlig neu bearbeitete Auflage. Alfred Kröner Verlag. Stuttgart.
CROMBACH, Michael (2001): ***Euphemismus und Tabu.*** Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades an der geisteswissenschaftlichen fakultät der Universität Salzburg.
DANNINGER, Elisabeth (1982): ***Tabubereiche und Euphemismen.*** IN: Welte, Werner (Hrsg.) (1982): Sprachtheorie und angewandte Linguistik. Festschrift für Alfred Wollmann. Gunter Narr Verlag. Tübingen. S.237-251.
Die Bibel oder Die Ganze Heilige Schrift des Alten und Neuen Testaments. (1978). Nach der Übersetzung Martin Luthers. Deutsche Bibelstiftung Stuttgart.

BDD-A3655 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:41 UTC)

FAULSEIT, Dieter & KÜHN, Gudrun (1975): ***Stilistische Mittel und Möglichkeiten der deutschen Sprache.*** 6., unveränderte Auflage. VEB Bibliographisches Institut Leipzig.
FREUD, Sigmund (1991): ***Totem und Tabu.*** Einige Übereinstimmungen im Seelenleben der Wilden und der Neurotiker. Fischer Taschenbuchverlag. Frankfurt a.M.
GALLENKAMP, Elisabeth (1976): ***Die politische Rolle des Journalisten.*** Studieneinheit 8. IN: Einführung in die Kommunikationswissenschaft – Der Prozess der politischen Meinungs- und Willensbildung. Teil 1. Ein Kurs im Medienverbund. Erarbeitet von einer Projektgruppe am Institut für Kommunikationswissenschaft der Universität München. Verlag Dokumentation München.
GIRNTH, Heiko (1996): ***Texte im politischen Diskurs. Ein Vorschlag zur diskursorientierten Beschreibung von Textsorten.*** IN: Hoberg, Hölder, Otto, Pflug, Warner (Hrsg.) (1996): Muttersprache. Vierteljahresschrift für deutsche Sprache. S.66-79.
HASUBECK, Peter & GÜNTHER, Wolfgang (1973): ***Sprache der Öffentlichkeit.*** Informierende Texte und informatorisches Lesen im Unterricht der Sekundarstufe. Pädagogischer verlag Schwann. Düsseldorf.
HOLLY,Werner (1985): ***Politische Kultur und Sprachkultur. Wie sich der Bürger politische Äußerungen verständlich machen kann.*** IN: Wimmer, Reiner (Hrsg.) (1985): Sprachkultur. Jahrbuch 1984 des Instituts für deutsche Sprache.
KLEIN, Josef (1999): ***Die politische Fachsprache als Institutionensprache.*** IN: Hoffmann, Kalverkämper, Wiegand, Galinski (Hrsg.) (1999): Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft. „Halbband. Walter de Gruyter. Berlin, New York.
LEINFELLNER, Elisabeth (1971): ***Der Euphemismus in der politischen Sprache.*** Berlin.
LUCHTENBERG, Sigrid (1975): ***Untersuchung zu Euphemismen in der deutschen Gegenwartssprache.*** Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der Philosophischen Fakultät der Rheinischen Friedrich-Wilhelms-Universität zu Bonn.
MÜLLER, Wolfgang (1973): ***Leicht verwechselbare Wörter.*** Bibliographisches Institut. Mannheim.
SÖKELAND, Werner (1979): ***Ein Beitrag zur Theorie der indirekten Sprechakte.*** IN: Vandeweghe, Van de Velde (Hrsg.) (1979): Bedeutung, Sprechakte und Texte. Akten des 13. Linguistischen Kolloquiums. Bd.2. Max Niemeyer Verlag, Tübingen.
STRASSNER, Erich (1992): ***Dementis, Lügen, Ehrenwörter. Zur Rhetorik politischer Skandale.*** IN: Dyck, Jens, Ueding (Hrsg.) (1992): Rhetorik. Ein internationales Jahrbuch. Band 11. Rhetorik und Politik. Max Niemeyer Verlag. Tübingen.
STRASSNER, Erich (1994): ***Deutsche Presse und Pressesprache nach 1945.*** IN: Löffler, Jakob, Kelle (Hrsg.) (1994): Texttyp, Sprechergruppe, Kommunikationsbereich. Studien zur deutschen Sprache in Geschichte und Gegenwart. Festschrift für Hugo Steger zum 65. Geburtstag. Walter de Gruyter. S.225-260.
STRAUSS, Gerhard (1986): ***Der politische Wortschatz.*** Zur Kommunikations- und Textsortenspezifik. Gunter narr Verlag. Tübingen.
YHU, Xiaoan (1992): ***„Wenn sich das Gras bewegt, dann muss auch der Wind blasen!“ Studien zur Metapher in der deutschen politischen Pressesprache – unter besonderer Berücksichtigung der China-Berichterstattung.*** Peter Lang. Frankfurt a.M.

BDD-A3655 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:41 UTC)

ZIMMERMANN, Hans-Dieter (1972): ***„Der allgemeine Barzel“.*** IN: Rucktäschel (Hrsg.) (1972): Sprache und Gesellschaft. Wilhelm Fink Verlag. München. S.113.
ZÖLLNER, Nicole (1997): ***Der Euphemismus im alltäglichen und politischen Sprachgebrauch des Englischen.*** Europäischer Verlag der Wissenschaften. Frankfurt a.M.

BDD-A3655 © 2004 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:41 UTC)